

Jaunlatvieši un nacionālā atmoda 19. gadsimta 50.–80. gados

Krišjānis Valdemārs

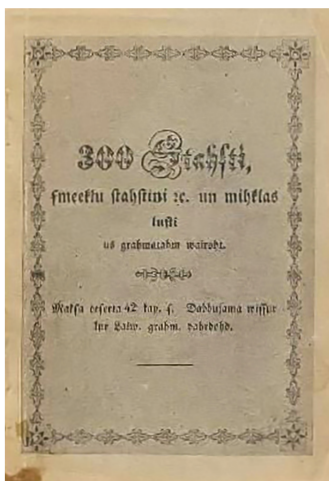
Juris Alunāns

Krišjānis Barons

Andrejs Pumpurs

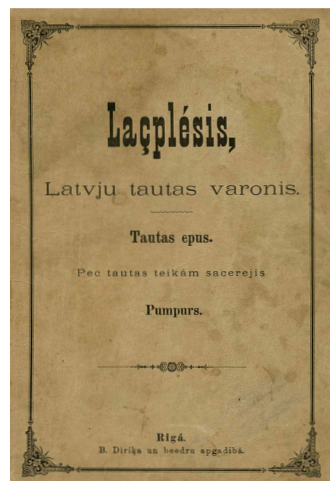
“300 stāsti, smieklu stāstiņi uc. un mīklas ar to jaunekļiem un pieaugušajiem lusti uz grāmatām vairot gribējis K. Valdemar”. 1853. gads

Jura Alunāna “Dziesmiņas, latviešu valodai pārtulkotas”. 1856. gads

Krišjāņa Barona “Latvju dainas. 1. burtnīca”. 1894. gads

Andreja Pumpura “Lāčplēsis”. 1888. gads

Pirmo Vispārīgo latviešu Dziedāšanas svētku gājiens pie Rīgas Latviešu biedrības nama 1873. gada 28. jūnijā. Kārļa Kronvalda litogrāfija

Dzelzceļa stacija Rīgā 1861. gadā

Nozīmīgi procesi ■ Tagadējās Latvijas teritoriju 19. gs. otrajā pusē veidoja Kurzemes guberņa, Vidzemes guberņa un Vitebskas guberņas latviešu apdzīvotā daļa. Baltijas (Vidzemes, Kurzemes, Igaunijas) guberņām Krievijas Impērijā bija liela nozīme – tās bija sava veida ekonomiskais un kulturālais tilts uz Rietumiem.

19. gs. vidū vairāki procesi būtiski ietekmēja latviešu dzīves attīstību: pilnībā atcēla dzimtbūšanu; pieņēma likumu (Vidzemē 1849. g., Kurzemē – 1863. g.), kas ļāva zemniekam pirkt zemi no vācu barona; aizliedza kļaušu darbu (1868) un notika pāreja uz naudas nomu – zemnieks par noteiktu naudas summu varēja nomāt muižas zemi; likums “Par amatniecības un rūpniecības brīvību” (1866) izbeidza cunftu monopolitātes un ļāva nodarboties ar amatniecību ikvienam, kas izņēma amata zīmi, un daudzi latviešu meistari ierīkoja savas darbnīcas, kļuva par nelieliem uzņēmējiem. Kopumā arvien vairāk cilvēku varēja brīvi izvēlēties dzīvesvietu, nodarbošanos un iegūt izglītību.

19. gs. otrā puse un 20. gs. sākums Eiropā bija straujas industrializācijas (roku darbu aizstāj mašīnas; par svarīgu nozari kļūst rūpniecība) un modernizācijas periods, kas ietekmēja arī Krievijas Impērijas saimniecību; rūpnīcu atvēršana un jaunas darba vietas veicināja lauku iedzīvotāju ienākšanu pilsētās. Tas savukārt radīja nepieciešamību attīstīt pilsētas – centrā būvēja lielos īres namus, administratīvās ēkas, bet nomalēs, nereti rūpnīcu tuvumā, būvēja strādnieku dzīvojamus rajonus. Šajā laikposmā top arī vairāki Rīgas dārzi un parki.

Nacionālā atmoda ■ 19. gs. vidū Kurzemes un Vidzemes guberņās latvieši jau bija kļuvuši turīgi. Latviešu jaunieši ieguva izglītību Tērbatas (tagadējās Tartu), Maskavas un Pēterburgas augstskolās, veidojās **pirmā latviešu inteligences paaudze**. Kopš 19. gs. 60. gadiem aktīvāka kļuva latviešu sabiedriskā dzīve un izdevējdarbība latviešu valodā, izglītotie jaunieši aizsāka nacionālās literatūras, mākslas, mūzikas veidošanu, folkloras vākšanu un citas aktivitātes. Latvieši sāka apzināties savu tautību. Atšķirīga situācija bija Vitebskas guberņas jeb Latgales latviešu zemēs, kur galvenokārt dzīvoja zemnieki un katoļticīgie. Latgaliešu zemnieku izglītības līmenis bija zemāks nekā Kurzemē un Vidzemē. Nacionālā ideja Vitebskas guberņā dzima tikai 19. un 20. gs. mijā.

Latvijas vēstures posmu no 50. gadu vidus līdz 90. gadu sākumam dēvē par pirmās nacionālās atmodas

laiku. **Nozīmīgākie nacionālās atmodas darbinieki** ir Krišjānis Valdemārs (1825–1891), Krišjānis Barons (1835–1923), Juris Alunāns (1832–1864), Atis Kronvalds (1837–1875), Rihards Tomsons (1834–1893) u. c. Viņus dēvē par jaunlatviešiem, savukārt pirmo latviešu nacionālās atmodas kustību sauc par jaunlatviešu kustību.

Nacionālās atmodas kustības galvenie posmi ir: 1) 1853.–1868. gadā darbojās neformālas aktīvistu grupas, kas izplatīja jaunlatviešu idejas ar preses palīdzību vai personiskos kontaktos; galvenie centri atradās Tērbatā (1856–1859) un Pēterburgā (1860–1866); 2) 1868.–1891. gadā kustība balstījās uz legālām organizācijām – galvenokārt Rīgas Latviešu biedrību (RLB). Aktivitātes centrs bija Rīga, bet liela nozīme bija arī Maskavai, Pēterburgai un Tērbatai.

Jaunlatviešu mērķis bija latviešu neatkarība politiskajā un saimnieciskajā dzīvē, patstāvīga nacionālā kultūra. Jaunlatvieši vēl nesapņoja par patstāvīgu valsti. Viņu idejas izpaudās šādos pamatprincipos: turība, izglītība un tautiskums. Nozīmīgākais jaunlatviešu uzskats: jābūt tiesībām lietot latviešu valodu izglītībā un administratīvajā jomā; latviešu tautu nedrīkst vienādot ar zemnieku kārtu; latviešu tautai ir sava zeme, un latviešiem ir jābūt tiesībām piedalīties savas zemes pārvaldīšanā. Jaunlatvieši ieviesa latviešu rakstu valodā nosaukumu “Latvija” (pirmo reizi tas lietots 1862. gadā jaunlatviešu laikrakstā “Pēterburgas Avīzes”).

Jaunlatvieši arvien vairāk konfliktēja ar Baltijas vācu muižniecību un garīdzniecību. Krievijas varas iestādes no Baltijas saņēma dažādas sūdzības par vietējo iedzīvotāju stāvokli, grūtībām iegādāties vai rentēt zemi u. tml. Atsaucoties uz daudzajām sūdzībām, notika Krievijas imperatora sūtītā senatora Nikolaja Manaseina revīzija. Pēc revīzijas sekoja Baltijas guberņu pielīdzināšana Krievijas guberņām, sākās rusifikācija, piemēram, valsts iestādēs bija obligāts krievu valodas lietojums, pilsētu skolās ieviesa krievu mācību valodu. Jaunlatvieši, kuri atbalstīja Krievijas valdību, saprata, ka rusifikācija ir pretrunā ar viņu idejām. Tādējādi jaunlatviešu kustība un daļēji RLB zaudēja savu lomu. Taču nacionālā pašapziņa bija attīstījusies, nacionālās valodas un kultūras pamati bija izveidoti.

19. gs. 50.–80. gados ir **sākums** daudziem procesiem, kas attīstīsies 19. gs. beigās un 20. gs. un kas veidos Latvijas kā patstāvīgas valsts kopējo vēsturisko portretu līdz pat mūsdienām. Uz daudziem notikumiem šajā laikā attiecināms vārds – **pirmais**. ▶

► **Rūpniecība** ■ Nozīmīgākie uzņēmumi: "Krievu-Baltijas vagonu rūpnīca" (*Russo-Balt*) (1869) – universāla mašīnbūves rūpnīca, kurā ražoja dzelzceļa vagonus, lauksaimniecības mašīnas u. c.; Kuzņecova porcelāna fabrika (1843), kas bija viena no lielākajām porcelāna un fajansa fabrikām Krievijā; otrs nozīmīgākais porcelāna ražošanas uzņēmums Latvijā – rūpnieka Jakoba Kārļa Jesena porcelāna fabrika (1886); rūpnīca *Provodnik* (1888), modernās ķīmijas rūpniecības sākums, lielākais uzņēmums ne tikai Rīgā, bet visā Baltijā. Līdz Pirmajam pasaules karam tā bija viena no četrām lielākajām gumijas rūpniecībām pasaulē un 2. vietā pasaulē lidmašīnu, automobiļu un velosipēdu riepu ražošanā; vācbaltu uzņēmēja Aleksandra Leitnera velosipēdu fabrika (1886) – pirmā velosipēdu ražotne Krievijas Impērijā.

Transporta un sakaru joma ■ Latvijas teritorijā sāka darboties vairākas dzelzceļa līnijas gan uz Pēterburgu, gan uz Tartu un Tallinu. Pirmā vietējā dzelzceļa līnija Rīga–Dinaburga (1861); nākamās bija Rīga–Jelgava (1868), Rīga–Mažeiķi–Liepāja (1871).

1852. gadā sāk darboties pirmā telegrāfa (tālrakstītavas – tā to sauca 50.–60. gados skolā) līnija Rīga–Bolderāja. To uzskata par pirmo Krievijā. 1855. gadā telegrāfs savienoja Rīgu ar Pēterburgu. 1882. gadā Rīgā sāk darboties pirmā telefona centrāle.

Izglītība ■ 1839. gadā dibina pirmo profesionālo latviešu skolotāju mācību iestādi – Vidzemes skolotāju semināru (sākumā Valmierā, vēlāk Valkā). Semināru daudzus gadus (1839–1881) vadīja pedagogs un komponists Jānis Cimze (1814–1881). Semināra audzēkņu vidū bija komponists Kārlis Baumanis (1835–1905), dzejnieks Auseklis (īstajā vārdā Miķelis Krogzemis) (1850–1879) u. c. Līdzīga skolotāju izglītības iestāde 1840. gadā tapa arī Kurzemes guberņā – Irlavā.

Pēc K. Valdemāra ierosinājuma 1864. gadā tālbraucējs kapteinis Kristians Dāls dibināja pirmo jūrskolu Ainažos. Mācības bija bezmaksas un notika latviešu, igauņu un vēlāk arī krievu valodā. Pēc Ainažu jūrskolas aptuveni trīs gadu laikā Krievijā tika atvērtas 40 jaunas jūrskolas, no kurām 11 atradās Latvijā.

1862. gadā dibina pirmo augstskolu – Rīgas Politehnikumu. Tā ir pirmā tehniskā augstskola Baltijā dažādām saimniecības nozarēm.

Latviešu preses izdevumi un izdevējdarbība ■ 1856. gadā ar laikraksta "Mājas Viesis" iznākšanu Rīgā aizsākās latviešu nacionālā avīžniecība. Nacionālo ideju popularizēšanā nozīmīgākie preses izdevumi bija "Mājas Viesis" (1856–1910), "Pēterburgas Avīzes" (1862–1865) un "Baltijas Vēstnesis" (1868–1906). 1881. gadā sāk iznākt pirmais latviešu veidotais žurnāls "Pagalms", bet 1885. gadā – pirmais latviešu literārais žurnāls "Austrums".

Pirmie nozīmīgākie latviešu tautības grāmatizdevēji bija Heinrihs (Indriķis) Alunāns Jelgavā un Kārlis Stālbergs Rīgā, kuri izdeva lielāko daļu tā laika latviešu rakstnieku darbus. Latviešu valodā sāka izdot arī pasaules klasikas un modernās literatūras tulkojumus.

Latviešu organizācijas ■ 1868. gadā dibina Rīgas Latviešu biedrību, kas vairākus gadus desmitus bija latviešu nacionālās kustības centrs. RLB sāka latviešu sabiedriskās un kultūras dzīves aktīvu organizēšanu. Simboliska bija RLB nama celtniecība prestižajā Lielā parka ielā (tagad – Merķeļa iela) – tā demonstrēja latviešu kā nozīmīgas sociālas grupas klātesamību Rīgā. Arī novados tika dibinātas dažādas biedrības – īpaši dziedāšanas biedrības. Ar biedrībām saistīti vēl šodien populāri latviešu nacionālās dzīves pasākumi – teātra spēlēšana, koru un orķestru koncerti, zaļumballes vasarās un deju vakari ziemās, kā arī kapusvētki. 19. gs. beigās Vidzemē bija 372 latviešu biedrības, savukārt Kurzemē – 201 latviešu biedrība. ►

► **Literatūra un valodniecība** ■ 1856. gadā izdeva Jura Alunāna grāmatu "Dziesmiņas, latviešu valodai pārtulkotas". Tajā ir Horācija, J. V. Gētes, H. Heines, F. Šillera, M. Ļermontova, A. Puškina un citu autoru darbu atdzejojumi. Krājumu uzskata par latviešu nacionālās literatūras un latviešu nacionālās literārās valodas veidošanas sākumu. Krājuma ievadā un beigās pievienotajā apcerējumā "Kāds vārds par latviešu valodu" J. Alunāns akcentē, ka viņa mērķis ir parādīt, ka latviešu valoda ir līdzvērtīga citām valodām. Pēc J. Alunāna nāves 1869. gadā iznāca "Dziesmiņu" 2. daļa, kurā publicēti paša Alunāna oriģināldzejoji.

Nacionālās idejas savos darbos reprezentēja tautiskā romantisma dzejnieki Auseklis un Andrejs Pumpurs. Savos darbos viņi izmanto folkloras, mitoloģijas un tautas vēstures motīvus. Mūsdienās Ausekļa dzeja vislabāk atpazīstama dziesmās "Gaismas pils" un "Beverīnas dziedonis" (komponists – Jāzeps Vītols), tautā folklorizējies Ausekļa dzejolis "Uz skolu" (*Dar man, tēvis, pastaliņas...*).

1888. gadā Trešo Vispārīgo latviešu Dziedāšanas svētku laikā iznāk Andreja Pumpura literārais eposs "Lāčplēsis". Tā tapšana saistīta ar interesi par nacionālajiem eposiem, kas Eiropā bija īpaši aktuāla 19. gs. romantiskā nacionālisma kontekstā. Kaut arī tas ir individuāla autora radīts teksts, latviešu kultūrā A. Pumpura darbu uzskata par tautas eposa līdzinieku. Nacionālās pašapziņas radīšanā A. Pumpura darba nozīme salīdzināma ar tādiem eposiem kā igauņu "Kalevipoegs" vai somu "Kalevala".

1879. gadā iznāk Reiņa un Matīsa Kaudzītes romāns "Mērnieku laiki". Brāļu Kaudzīšu "Mērnieku laiki" ir pirmais reālistiskais romāns latviešu literatūrā, kas attēlo 19. gs. 60.–70. gadus laukos, kad zemnieki iegūst tiesības izpirkt zemi un notiek zemes mērīšanas darbi.

Jaunlatvieši J. Alunāns, K. Barons, A. Kronvalds u. c. iestājās par latviešu valodas modernizēšanu – centās izskaust ģermānismus, bagātināja to ar jaunvārdiem, internacionālismiem (svešvārdiem).

Folkloristika ■ 1869. gadā Kaspars Biezbārdis sāka folkloras vākšanas kustību, kurā aktīvi piedalījās Jānis Sproģis, Fricis Brīvzemnieks, Krišjānis Barons, arī Ansis Lerhis-Puškaitis. Latviešu tautasdziesmu pamatpublicējums ir K. Barona "Latvju dainas" (LD; 1894.–1915. gads, 1.–6. sējums 8 grāmatās), kas aptver 217 996 tekstu variantus.

Dramaturģija un teātris ■ 1868. gada 2. jūnijā RLB izrādīja pirmo profesionāli veidoto izrādi Jaunā Stendera (Aleksandra Johana Stendera) lokalizēto Ludviga Holberga lugu "Žūpu Bērtulis". Šo datumu uzskata par latviešu profesionālā teātra sākumu. Pirmais latviešu lugas iestudējums bija Ādolfa Alunāna (1848–1912) luga "Pašu audzināts" (1869). Ā. Alunāns bija pirmais latviešu režisors, dramaturgs, RLB teātra direktors un vadītājs.

Pirmais pastāvīgais teātris bija Rīgas Krievu teātris (dibināts 1883. gadā), kas darbojas joprojām.

Mūzika ■ Pirmais latvietis ar zināšanām mūzikā bija Jānis Cimze. Viņš veidojis ap 300 tautasdziesmu apdares, no kurām pazīstamākā ir dziesma "Rīga dimd". Pirmais latvietis, kas radīja oriģināldziesmas, bija Kārlis Baumanis, tagadējās Latvijas himnas "Dievs, svētī Latviju!" autors. Savukārt pirmais latvietis ar konservatorijas (mūzikas augstskolas) izglītību bija komponists un ērgelnieks Andrejs Jurjāns. Viņš harmonizēja tautasdziesmas korim, rakstīja savas dziesmas un instrumentālo mūziku.

1864. gada vasarā notika Dziesmu diena Dikļos, kuru uzskata par latviešu Dziesmu svētku tradīcijas sākumu. Latviešu tautas pašdarbības pirmā spilgtākā izpausme bija Pirmie Vispārīgie latviešu Dziedāšanas svētki, kas notika Rīgā 1873. gada 8.–11. jūlijā. Šajos svētkos arī notika K. Baumaņa "Dievs, svētī Latvija!" pirmatskaņojums.

INTERESANTI

- 1862. gadā tiek iestādīta liepu aleja tagadējā Brīvības ielā pie Esplanādes, kas redzama arī šodien.
- Par leģendu kļuvusi Krišjāņa Valdemāra rīcība studiju sākumā, kad viņš pie sava dzīvokļa durvīm piestiprināja karti "C. Woldemar. Stud. cam. Latweetis". Tā K. Valdemārs apliecināja, ka arī latvietis var būt ar augstāko izglītību un ka viņš nekaunas savas tautības.
- K. Valdemārs bija vienīgais 19. gs. latviešu politiķis, kuru 1872. gadā personiskā audiencē pieņēma Krievijas imperators Aleksandrs II.
- K. Valdemārs mācījās un jaunībā strādāja Sasmakā. Godinot K. Valdemāru, kādreizējo Sasmakas pilsētu 1926. gadā pārdevēja par Valdemārpili (Talsu novadā).
- Tagadējās Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) otrs nosaukums ir "Gaismas pils", tādējādi tā 21. gs. atgādina par K. Valdemāra un Ausekļa centieniem 19. gs. Mūsdienās LNB krājumā ir vairāk nekā 4 miljoni latviešu autoru darbi par Latviju un latviešiem.
- J. Alunāna "Dziesmiņās" atdzejots čehu dzejnieka Františka Ladislava Čelakovska (1799–1852) dzejolis "Nevis slinkojot un pūstot", kuram mūziku sarakstījis Andrejs Jurjāns. Šī dziesma tagad tiek dēvēta par latviešu tautas neoficiālo himnu.
- 1874. gadā izdeva dziesmu krājumu "Līgo", kurā bija iekļauta arī K. Baumaņa "Dievs, svētī Latviju!". Krievijas varasvīri konstatēja, ka tajā ir bīstamā dziesma ar Latvijas vārdu, un pavēlēja vairākus tūkstošus krājumu sadedzināt pie Rīgas pils. Tas ir vienīgais gadījums latviešu mūzikas vēsturē, kad pastāvošā vara sadedzina veselu dziesmu krājuma metienu.
- 2020. gadā apritēja 100 gadi, kopš K. Baumaņa "Dievs, svētī Latviju!" apstiprināja par valsts himnu. Par godu šim notikumam Rakstniecības un mūzikas muzejs (RMM) organizēja izstādi "Latvijas valsts himnai – 100. Valsts pirmā flīģeļa stāsts" un aicināja pa-

zīstamus cilvēkus stāstīt par personisko pieredzi saistībā ar himnu. Himnas videostāsti ir atrodami RMM mājaslapā.

- Sagaidot Vispārējo latviešu Dziesmu un Deju svētku 150. gadu jubileju (2023), uzņem vēsturisku spēlfilmu "Zeme, kas dzied". Filmā attēloti notikumi, kas saistīti ar Latvijas himnas pirmo publisko izpildījumu 1873. gadā.
- Krišjāni Baronu dēvē par Dainu tēvu, savukārt Ādolfu Alunānu – par teātra tēvu.
- Sagaidot K. Barona 150. dzimšanas dienu, 1985. gadā Turaidā atklāja Dainu kalnu. Tagad Dainu kalns un Dziesmu dārzs veido Tautasdziesmu parku, kurā izvietotas 26 tēlnieka Induļa Rankas skulptūras. 1988. gadā Dainu kalnā pirmoreiz notika starptautiskais folkloras festivāls "Baltica".
- 2001. gadā K. Barona Dainu skapis iekļauts UNESCO programmas "Pasaules atmiņa" starptautiskajā reģistrā. Saturs digitalizēts un pieejams tiešsaistē: <http://dainuskapis.lv/>.
- A. Pumpura eposu "Lāčplēsis" īsti novērtē 20. gs. sākumā, kad Rainis uzraksta drāmu "Uguns un nakts" (1905), kurā izmantoti A. Pumpura eposa tēli un motīvi. A. Pumpura un Raiņa darbi iedvesmojuši māksliniekus un mūziķus. Nozīmīgākie literārie darbi, kuros izmantots Lāčplēša tēls, ir trimdas rakstnieka Dzin-tara Soduma satīriskais romāns "Lāčplēsis trimdā" (1960) un dzejnieces Māras Zālītes un komponista Zigmara Liepiņa rokopera "Lāčplēsis" (1988), kas ievadīja cīņu par Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanu 20. gs. 80. gadu beigās.
- Latviešu kultūras kontekstā ir svarīga režisora Aleksandra Rusteiķa filma "Lāčplēsis" (1930), kas ir pirmā nozīmīgākā spēlfilma latviešu kino vēsturē.
- Lāčplēša tēls ieguvis simbolisku varonības nozīmi, par ko liecina kopš 1920. gada piešķirtais Lāčplēša Kara ordenis un Lāčplēša diena 11. novembrī, ar kuru tiek pieminēti izšķirīgie notikumi Latvijas Neatkarības karā 1919. gadā.

VĀRDI, KAS JĀZINA

Atmoda, cenzūra, folklorā, industrializācija, jaunlatvieši, nacionāls, nacionālā identitāte, nācija, tautiskais romantisms, reālisms, rusifikācija, urbanizācija.

YOUNG LATVIANS AND THE NATIONAL AWAKENING IN THE 1850S-1880S

IMPORTANT

Important processes ■ In the second half of the 19th century, the territory of present-day Latvia consisted of the Provinces of Courland, Livland and the Latvian part of the Province of Vitebsk. The Baltic provinces (Livland, Courland and Esthonia) played an important role in the Russian Empire as an economic and cultural bridge to the West.

In the middle of the 19th century, several processes significantly influenced the development of the lives of Latvians: serfdom was completely abolished; a law was passed (in Livland in 1849 and in Courland in 1863) which allowed a peasant to buy land from a German baron; corvée labour was banned (1868) and a transition to rent in money occurred – a peasant could rent manor land for a certain amount of money; the Freedom of Craft and Industry Act (1866) ended the monopoly of the guilds and allowed anyone who took out a trade mark to practise their trade, and many Latvian craftsmen set up their own workshops and became small business owners. In general, more and more people were free to choose their place of residence, occupation and education.

The second half of the 19th and the beginning of the 20th century in Europe was a period of rapid industrialisation (manual labour was replaced by machines; industry became an important sector) and modernisation, which also affected the economy of the Russian Empire; the opening of factories and new jobs encouraged the rural population to move into the towns. This in turn necessitated the development of towns: large tenements and administrative buildings were built in the centre, and workers' housing estates were built on the outskirts, often close to factories. This period also saw the creation of several gardens and parks.

National Awakening ■ By the middle of the 19th century, Latvians in the provinces of Courland and Vidzeme had already become wealthy. Latvian youths were educated at universities in Dorpat (Tērbata, now Tartu), Moscow and St. Petersburg, and the **first generation of Latvian intellectuals** was formed. From the 1860s onwards, Latvian public life and publishing in Latvian became more active, and educated young people started up the development of national literature, art, music, collecting of folklore and other activities. Latvians became aware of their nationality. The situation was different in the Latvian lands of the Province of Vitebsk or Latgallia, primarily the home of peasants and Catholics. The level of education of Latgalian peasants was lower than in Courland and Livland. The national idea was born in the Province of Vitebsk only at the turn of the 19th and 20th centuries.

The period of Latvian history from the mid-1850s to the early 1890s is known as the time of the first national

awakening. **The most important figures of the national awakening** are Krišjānis Valdemārs (1825–1891), Krišjānis Barons (1835–1923), Juris Alunāns (1832–1864), Atis Kronvalds (1837–1875), Rihards Tomsons (1834–1893), etc. They are called Young Latvians, while the first Latvian National Awakening movement is called the Young Latvian Movement.

The main stages of the national awakening movement are: 1) in 1853–1868 informal activist groups were active, spreading the ideas of the Young Latvians via the press or personal contacts; the main centres were in Dorpat (1856–1859) and St. Petersburg (1860–1866); 2) in 1868–1891 the movement was based in legal organisations – mainly the Rīga Latvian Society (RLB). Rīga was the centre of activity, but Moscow, St. Petersburg and Dorpat also played an important role.

The aim of the Young Latvians was Latvian independence in political and economic life, independent national culture. The Young Latvians did not yet dream of an independent state. Their ideas were expressed in the following basic principles: wealth, education and nationality. Most important in the views of the Young Latvians were: the right to use the Latvian language in education and administration; the Latvian people should not be equated with the peasantry; the Latvian people have their own land, and Latvians should have the right to participate in governance of their land. The Young Latvians introduced the name “Latvia” in the written press (first used in 1862 in the Young Latvian newspaper “Pēterburgas Avīzes”).

The Young Latvians increasingly came into conflict with the Baltic German nobility and clergy. The Russian authorities received various complaints from the Baltic about the conditions of the local population, difficulties in buying or renting land, etc. In response to the numerous complaints, Senator Nikolai Manasein was sent by the Russian Emperor to conduct a senatorial inspection. The inspection was followed by assimilating the Baltic provinces into the Russian provinces. Russification commenced – for example, the compulsory use of Russian in public institutions and the introduction of Russian in town schools. The Young Latvians, who supported the Russian government, realised that Russification was contrary to their ideas. Thus, the Young Latvians movement and partly the RLB lost their role. However, national consciousness had developed, the foundations of a national language and culture had been laid.

The 1850s–1880s marked the beginning of many processes that would develop in the late 19th and 20th centuries and that would shape the overall historical portrait of Latvia as an independent state until the present day. The word “first” refers to many events during this period. ►

► **Industry** ■ The most important enterprises: the Russian-Baltic Railway Car Factory (1869) – an all-purpose engineering plant that manufactured railway carriages, agricultural machinery, etc. Kuznetsov Porcelain Factory (1843), one of the largest porcelain and faience factories in Russia; the second most important porcelain factory in Latvia – the porcelain factory of the industrialist Jakobs Kārlis Jesens (1886); Provodņik Factory (1888), which heralded the beginning of the modern chemical industry, the largest company not only in Rīga, but in the whole of the Baltic. Until World War I it was one of the four largest rubber factories in the world and the second largest in the world in the production of tyres for aircraft, cars and bicycles; the bicycle factory of the German Baltic entrepreneur Alexander Leitner (1886) – the first bicycle manufacturer in the Russian Empire.

Transport and communications ■ Several railway lines to St. Petersburg, Dorpat and Tallinn started operating in Latvia. The first local railway line was Rīga-Dinaburga (1861); the next were Rīga-Jelgava (1868), Rīga-Mažeiki-Liepāja (1871).

In 1852 the first telegraph (teletypewriter – as it was called at school in the 1850s–60s) line Rīga-Bolderāja became operational. It is considered to have been the first in Russia. In 1855, a telegraph connected Rīga with St. Petersburg. In 1882, the first telephone exchange in Rīga started operating.

Education ■ In 1839, the first professional Latvian teacher-training institution – the Vidzeme Teachers' Seminary – is founded (first in Valmiera, later in Valka). For many years (1839–1881), the seminary was headed by the pedagogue and composer Jānis Cimze (1814–1881). Among the students of the seminary were composer Kārlis Baumanis (1835–1905), poet Auseklis (real name Miķelis Krogzemis) (1850–1879) and others. In 1840, a similar teacher-training institution was established in Irlava, in the Province of Courland.

In 1864, acting on the proposal put forward by K. Valdemārs, the sea captain Christian Dahl founded the first Naval College in Ainaži. The education was free of charge and was conducted in Latvian, Estonian and later also in Russian. After the Ainaži Naval College started operating, 40 new naval colleges were opened in Russia within about three years, 11 of which were located in Latvia.

In 1862, the first higher education institution – the Rīga Polytechnic – was founded. It is the first technical university in the Baltic for various economic sectors.

Latvian press and publishing ■ In 1856, the Latvian national newspaper industry began operating in Rīga with the publication of the newspaper “Mājas Viesis (House Guest)”. The most important press publications for the promotion of national ideas were “Mājas Viesis” (1856–1910), “Pēterburgas Avīzes (St. Petersburg Newspapers)” (1862–1865) and “Baltijas Vēstnesis (Baltic Herald)” (1868–1906). In 1881, the first Latvian magazine “Pagalms (Yard)” was published, and in 1885 – the first Latvian literary magazine “Austrums”.

The first major Latvian publishers were Heinrihs (Indriķis) Alunāns in Jelgava and Kārlis Stālbergs in Rīga, who published most of the works of Latvian writers of the time. Translations of world classics and modern literature also began to be published in Latvian.

Latvian organisations ■ In 1868 the Rīga Latvian Society (RLB) was founded, which for several decades was the centre of the Latvian national movement. The RLB started to actively organise Latvian social and cultural life. The construction of the RLB House on the prestigious Lielā Parka Street (now Merķeļa Street) was symbolic – it demonstrated the presence of Latvians as an important social group in Rīga. Various regional societies were also founded, singing societies in particular. Popular events of Latvian national life are still associated with these societies today – theatre performances, choir and orchestra concerts, open-air dances in summer and dance evenings in winter, as well as cemetery festivals. At the end of the 19th century, there were 372 Latvian societies in Vidzeme and 201 Latvian societies in Kurzeme. ►

► **Literature and linguistics** ■ The book “Dziesmiņas, Latviešu valodai pārtulkotas (Songs, translated into Latvian)” by Juris Alunāns was published in 1856. It contains the translated works of Horace, J. W. Goethe, H. Heine, F. Schiller, M. Lermontov, A. Pushkin and other authors. The collection is considered to be the beginning of Latvian national literature and also the Latvian national literary language. In the introduction to the collection and in the concluding essay “A word about the Latvian language”, J. Alunāns emphasises that his aim is to show that the Latvian language is equal to other languages. After Alunāns’ death in 1869, Part 2 of “Dziesmiņas” was published, containing Alunāns’s original poems.

National ideas were represented in the works of the national romantic poets Auseklis and Andrejs Pumpurs. In their works, they used motifs from folklore, mythology and national history. Today, Auseklis’ poetry is best recognized in the songs “Gaismas pils (Castle of Light)” and “Beverīnas dziedonis (The Singer of Beverīna)” (composed by Jāzeps Vītols), and Auseklis’ poem “Uz skolu (Off to School)” (Dar’ man, tēvis, pastaliņas... (Dad, make me a pair of *pastalas*...)) have become popular folklore.

During the Third General Latvian Singing Festival in 1888 the literary epic “Lāčplēšis (Bearslayer)” by Andrejs Pumpurs was published. Its creation was associated with the interest in national epics, which was popular particularly in Europe in the context of 19th century romantic nationalism. Although it is a text created by an individual author, in Latvian culture A. Pumpurs’ work is considered to be the same as a folk epic. The importance of Pumpurs’ work in creating national self-confidence is comparable to that of epics such as the Estonian Kalevipoeg or the Finnish Kalevala.

The novel “Mērnieku laiki (The Time of the Land Surveyors)” by Reinis and Matīss Kaudzītes was published in 1879. “Mērnieku laiki” is the first realistic novel in Latvian literature, depicting the 1860s–70s in the countryside, when peasants acquire the right to buy land and land surveying is undertaken.

Young Latvians J. Alunāns, K. Barons, A. Kronvalds and others were in favour of modernising the Latvian language – they tried to eradicate Germanisms in the language and enrich it with new words and internationalisms (foreign words).

Folkloristics ■ In 1869, Kaspars Biezbārdis started the folklore collecting movement, in which Jānis Sprōģis, Frīcis Brīvēznieks, Krišjānis Barons and Ansis Lerhis-Puškaitis actively participated. The main publication of Latvian folk songs is K. Barons’ “Latvju dainas (Latvian Folksongs)” (LD; 1894–1915, volumes 1–6 in 8 books), which covers 217 996 variants of texts.

Dramaturgy and theatre ■ On 2 June 1868, RLB staged the first professionally produced performance of Ludwig Holberg’s play “Žūpu Bērtulis (Bērtulis the Drunk)”, localised by “Young Stender” (Aleksandrs Johans Stenders). This date is considered the beginning of Latvian professional theatre. The first Latvian production of a play was Ādolfs Alunāns’ (1848–1912) play “Pašu audzināts (Raised by Us)” (1869). Ā. Alunāns was the first Latvian director, playwright, director and manager of the RLB Theatre.

The first permanent theatre was the Rīga Russian Theatre (founded in 1883), which is still in operation today.

Music ■ The first Latvian with music education was Jānis Cimze. He composed around 300 folk song arrangements, the best known of which is the song “Rīga dimd (Rīga resounds)”. The first Latvian to create original songs was Kārlis Baumanis, the composer and author of the current Latvian anthem “Dievs, svētī Latviju! (God Bless Latvia!)”. The first Latvian with a conservatorium (music university) education was the composer and organist Andrejs Jurjāns. He harmonised folk songs for choir, wrote the lyrics and instrumental music to his own songs.

In the summer of 1864, the Song Day was held in Dikļi, and this is considered to be the beginning of the Latvian Song Festival tradition. The first manifestation of Latvian folk art was the First General Latvian Singing Festival, which took place in Rīga on 8–11 July 1873. K. Baumanis’ “Dievs, svētī Latviju! (God Bless Latvia!)” premiered during this festival.

INTERESTING FACTS

- In 1862, an avenue of linden trees was planted near the Esplanāde on what is now Brīvības Street; this avenue can still be seen today.
- At the beginning of his studies Krišjānis Valdemārs pinned a name card “C. Woldemar. Stud. cam. Latweetis” on the door to his apartment: this act has become legendary. This was K. Valdemārs’ way of showing that a Latvian could also have a higher education and that he was not ashamed of his nationality.
- K. Valdemārs was the only Latvian politician of the 19th century to be received by the Russian Emperor Alexander II in a personal audience in 1872.
- In his youth, K. Valdemārs studied and worked in Sasmaka. In honour of K. Valdemārs, in 1926 the town formerly known as Sasmaka was renamed Valdemārpils (in the Talsi district).
- The second name of the current Latvian National Library is “Gaismas pils (The Castle of Light)”, thus reminding us in the 21st century of the efforts of K. Valdemārs and Auseklis in the 19th century. Today, the collection of the Latvian National Library contains more than 4 million works by Latvian authors about Latvia and Latvians.
- In J. Alunāns’ “Dziesmiņas (Songs)”, the poem by the Czech poet František Ladislav Čelakovský (1799–1852) is translated as “Nevis slinkojot un pūstot (Not by being lazy and rotting)” and set to music by Andrejs Jurjāns. This song is now known as the unofficial anthem of the Latvian nation.
- In 1874, a collection of songs titled “Līgo” was published which also included K. Baumanis’ “Dievs, svētī Latviju! (God Bless Latvia!)”. The Russian authorities found that it contained a dangerous song with the name of Latvia and ordered several thousand copies to be burnt at Rīga Castle. This is the only case in the history of Latvian music when the existing authorities burned a whole collection of songs.
- In 2020, 100 years had passed since K. Baumanis’ “Dievs, svētī Latviju!” was approved as the national anthem. To mark the occasion, the Museum of Literature and Music organised an exhibition “Latvian National Anthem – celebrates 100 years. The story of the nation’s first grand piano” and invited well-known people to talk about their personal experiences with the national anthem. Video stories of the anthem can be found on the Museum of Literature and Music website: <https://rmm.lv/>.
- A historical feature film “Zeme, kas dzied (The Land that Sings)” is being produced, to celebrate the 150th anniversary of the Latvian Song and Dance Celebration (2023). The film depicts the events surrounding the first public performance of the Latvian national anthem in 1873.
- Krišjānis Barons is known as the Father of Folksongs, while Ādolfs Alunāns is seen as the Father of Theatre.
- To celebrate the 150th birthday of K. Barons, Dainu Hill was opened in Turaida in 1985. Today, Dainu Hill and the Song Garden form the Folk Song Park, which is the location of 26 sculptures by sculptor Indulis Ranka. In 1988, the International Folklore Festival “Baltica” was first held on Dainu Hill.
- In 2001, K. Barons’ Cabinet of Folksongs (Dainas) was included in the international register of the UNESCO Memory of the World Programme. The content has been digitised and is available online: <http://dainuskapis.lv/>.
- A. Pumpurs’ epic “Lāčplēsis” was only fully appreciated at the beginning of the 20th century, when Rainis wrote the drama “Uguns un nakts (Fire and Night)” (1905), which uses images and motifs from A. Pumpurs’ epic. The works of A. Pumpurs and Rainis have inspired artists and musicians. The most important literary works using the image of Lāčplēsis are the satirical novel “Lāčplēsis trimdā (Lāčplēsis in Exile)” (1960) by the exiled writer Dzintars Sodums and the rock opera “Lāčplēsis” (1988) by the poet Māra Zālīte and the composer Zigmārs Liepiņš, which introduced the struggle for the restoration of Latvia’s independence in the late 1980s.
- The film “Lāčplēsis” (1930), directed by Aleksandrs Rusteiķis, was the first major feature film in the history of Latvian cinema, and is important in the context of Latvian culture.
- The image of Lāčplēsis has acquired a symbolic meaning of heroism, as evidenced by the Military Order of Lāčplēsis, awarded since 1920 and Lāčplēsis Day on 11 November, which commemorates the decisive events of the Latvian War of Independence in 1919.

WORDS TO LEARN

Awakening, censorship, folklore, industrialisation, Young Latvians, national, national identity, nation, national romanticism, realism, Russification, urbanisation.

Viegli uzdevumi

■ Raksti teikumā virs svītras atbilstošā vārda burtu! Informāciju meklē faktu lapā!

A biedrības

B Velosipēdu

C skolotāju

D jūrskolas

Tā tagad izskatās bijusī Vidzemes _____ semināra ēka Valkā.

Tā ir Ainažu _____ muzeja ēka.

Tāds tagad ir Rīgas Latviešu _____ nams.

Šajā ēkā daudzus gadu desmitus bija A. Leitnera _____ un automobiļu fabrika.

■ Pretī personai raksti atbilstošā darba burtu!

Jānis Cimze	☐	A Eposs "Lāčplēsis"
Juris Alunāns	☐	B Dzejolis "Nevis slinkojot un pūstot"
Auseklis	☐	C Romāns "Mērnieku laiki"
Andrejs Pumpurs	☐	D Dzejolis "Uz skolu!"
Reinis Kaudzīte un Matīss Kaudzīte	☐	E Dziesma "Rīga dimd"

Viegli uzdevumi

■ Raksti pretī skaidrojuma vārdam!

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Juris Alunāns

1. Cilvēks, kas gatavo dažādus priekšmetus no koka. **G** _____ .
2. Vīrieša apģērbs, kas sastāv no biksēm, žaketes, arī vestes. **U** _____ .
3. Vieta, kur pārdod dažādas lietas. **V** _____ .
4. Aizbraukt uz citu valsti uz kādu laiku, lai redzētu kaut ko jaunu. **C** _____ .
5. Tagadējās Latvijas Republikas parlamenta oficiālais nosaukums. **S** _____ .

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Atis Kronvalds

6. Papīra lapas (biežāk – ar rūtiņām vai līnijām), kas ir vākos un ko visvairāk izmanto skolā.
B _____ .
7. Neliela apjoma literārs darbs, kas tradicionāli ir ar atskaņām un noteiktā ritmā.
D _____ .
8. Zēns, kas mācās skolā. **S** _____ .
9. Teksts, ko kāds uzraksta un nosūta citam pa pastu. **V** _____ .
10. Mākslas veids, kurā izmanto skaņas. **M** _____ .

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Krišjānis Barons

11. Cilvēks, kas pēta Visumu, piemēram, zvaigznes. **A** _____ .
12. Zinātne un mācību priekšmets par skaitļiem un lielumiem. **M** _____ .
13. Zinātne un mācību priekšmets par dažādām vietām uz Zemes.
Ģ _____ .
14. Autoceļš, kas ir stingrs, ciets. **Š** _____ .
15. Viena no mazākajām laika mērvienībām. **S** _____ .

Viegli uzdevumi

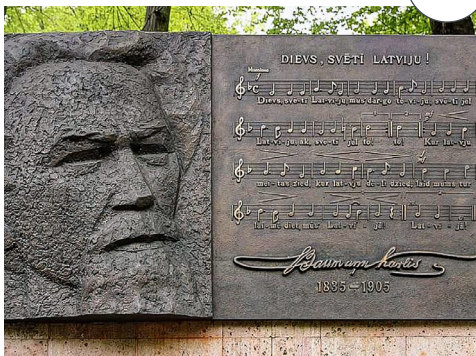
■ Raksti pie teksta atbilstošā attēla numuru! Vienam tekstam var atbilst vairāki attēli.

A 1852. gadā Rīgā atklāja omnibusu (zirgu tramvaju) satiksmi, bet 1882. gadā sāka kursēt zirgu tramvajs, kas brauca pa metāla sliedēm. Tā braukšanas ātrums bija ap 12 km stundā. 2009. gadā par godu zirgu tramvajam uzstādīja pieminekli Rīgā, Mazā kalna ielas skvērā.

B 1880. gadā Maskavā pēc K. Barona rasējuma izgatavoja slaveno Dainu skapi. Tam ir 70 atvilktnītes, katrai ir vēl 20 sadaļas. Tā augstums ir 160 cm, platums – 66 cm, bet dziļums – 42 cm. Oriģinālo Dainu skapi var apskatīt Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Dainu skapim ir kopijas – Krišjāņa Barona muzejā Rīgā un Stankeviču muižā Krievijā, kur K. Barons sāka savu darbu pie tautasdziesmu kārtošanas.

C Lai latviešiem izglītības nolūkos būtu pieejamas grāmatas, K. Valdemārs 1848. gadā Ēdoles baznīcā atvēra pirmo publisko latviešu bibliotēku. Tajā bija 200 grāmatu. Par vienas grāmatas lasīšanu bija jāmaksā 1 kapeika, kam tās nebija, varēja dabūt arī par velti. Kuldīgas novada Ēdolē 2020. gadā atklāja vides objektu "Pretī gaismai". Tas ir kā simbols pirmās latviešu bibliotēkas izveidei. Skulptūrā varam redzēt K. Valdemāru un lasīt vārdus – "Zināšanas ir vērtība, ko cilvēkam neviens nevar atņemt".

D Kārlis Baumanis 1868. gadā Pēterburgā nopirka flīģeli, pie kura komponēja dziesmu "Dievs, svētī Latviju!". Tā kļuva par Latvijas valsts himnu. Kad 1882. gadā K. Baumanis atgriezās dzimtajā pilsētā Limbažos, viņš flīģeli atveda līdzi. Tagad flīģeli var redzēt Rakstniecības un mūzikas muzejā. Himnas vārdi un nošu teksts ir uz Baumaņu Kārļa piemiņas zīmes Rīgā, Dziesmu svētku parkā.

IEGAUMĒ!

Daina – vārds ir aizgūts no lietuviešu valodas; lietuviski tas nozīmē – dziesma.

Vidēji grūti uzdevumi

Blakus personai raksti atbilstošā citāta numuru!

Kurš rakstījis šos vārdus?

Krišjānis Valdemārs ____, Juris Alunāns ____, Krišjānis Barons ____, Ādolfs Alunāns ____, Auseklis ____, Andrejs Pumpurs ____.

1. Man klints akmeni neveļat,
Man pieminēkli neceļat:
No latvju dainām tas jau celts,
Un nerūsēs šis tautas zelts.

Teāteris / arī teāters
(apvidvārds) – teātra izrāde.

2. Ikkatrai tautai, kura ātri uz priekšu un pie gaismas grib tikt, vajaga teātera!
3. .. esmu dziedājis par tautas varoņspēku un brīvības mīlestību. Un esmu naidā raudzījies uz tautas labuma iztirgotājiem .. Tur nu manā darbā ir abas puses — Lāčplēsis un Kangars.
4. Latvji, brauciet jūriņā!

5. Tautas dēli uzminēja
Sen aizmirstu svētumu:
Gaismu sauca, gaisma ausa,
Augšām cēlās Gaismas pils!

Grabažas – veci, nevajadzīgi priekšmeti.
Te lietots pārnestā nozīmē.

6. Šīs dziesmiņas pārtulkojot, man bij šādas domas: es gribēju rādīt, cik latviešu valoda spēcīga un jauka, un tad es arī dzinos latviešu valodu cik paspēdams no svešiem grabažiem iztīrīt.

Lasi un virs svītras raksti atbilstošā vārda burtu!

A unikāls, **B** vizuālajā, **C** mākslinieku, **D** ģeogrāfijas, **E** tradīcijā, **F** divas,
G karte, **H** vienkāršā, **I** latviešu, **J** komentāri

TĒVZEMES APRAKSTĪŠANA

Krišjāņa Barona, Jura Alunāna un Krišjāņa Valdemāra sarakstītā grāmata "Mūsu tēvzemes aprakstīšana un daži pielikumi īsumā saņemti" (1859) ir viena no pirmajām ___¹ grāmatām Baltijas reģionā un pirmā grāmata latviešu valodā, kas izdota, lai izglītotu mūsu tautu par zemi, kurā tā dzīvo, par citām tautām, kas to apdzīvo, kā arī par ___² valodas vērtību un senumu pasaules valodu vidū.

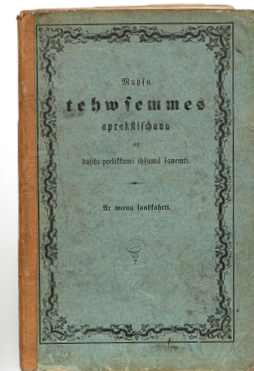
2020. gadā, atzīmējot Krišjāņa Barona 185. dzimšanas dienu, grāmata "Mūsu tēvzemes aprakstīšana" tika izdota atkārtoti. Izdevums ir ___³ ar to, ka vienā grāmatā publicētas ___⁴ 19. gs. liecības par latviešu zemi un tautu – 1859. gadā izdotā grāmata "Mūsu tēvzemes aprakstīšana" un 1896. gadā īpaši caram Nikolajam II dāvināts latviešu ___⁵ albums. Grāmatā ir Vilhelma Purvīša, Jaņa Rozentāla, Ādama Alkšņa, Riharda Zariņa un citu mākslinieku darbi.

Grāmatā pievienoti arī zinātniski ___⁶ un esejas par K. Barona un viņa laikabiedru izdoto grāmatu. Aprakstīts arī caram dāvinātais mākslas albums, kā arī vēsturiska mūsdienu Latvijas teritorijas ___⁷ no Latvijas Nacionālās bibliotēkas krājuma.

Grāmatas dizaina pamatā likts godīgums un pazemība – kā no zemā un it kā ___⁸, necilā veidojusies mūsu zeme, valoda un kultūra. Grāmatas dizainers ir Aigars Mamis. Grāmatas ___⁹ noformējumā izmantoti tekstilmākslinieces levas Krūmiņas autortehnikā veidoti mākslas darbi – augu kopijas zeltā no PET materiāliem. Grāmatā lietots burtu dizaineres Evas Abduļinas radītais burtu veidols "Austra", kas balstīts 20. gadsimta latviešu tipogrāfijas ___¹⁰.

2020. gada "Mūsu tēvzemes aprakstīšanas" izdevums

Grāmatas "Mūsu tēvzemes aprakstīšana" pirmizdevuma vāks

Vidēji grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu un atzīmē, vai apgalvojums ir pareizs (Jā) vai nepareizs (Nē)!

DZIESMU SVĒTKU SIMBOLS

Dziesmu svētkus raksturo kāds taustāms simbolisks priekšmets – tas ir “Līgo” karogs. Kopš Pirmajiem Vispārīgiem latviešu Dziedāšanas svētkiem 1873. gadā to lepi kā goda zīmi nes Dziesmu svētku gājienā. Patiesībā oriģinālo karogu pēdējoreiz nesa 1938. gadā, pēc tam sāka veidot karoga kopijas, jo karogs savu laiku bija nokalpojis. Karoga oriģināls kā nozīmīga relikvija glabājas Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā (RVKM).

Karogu speciāli šuva pirmajiem dziesmu svētkiem. Latvieši redzēja, ka vācieši savos dziesmu svētkos Rīgā nes karogu, un negribēja atpalikt. Šo leģendāro karogu pēc Rīgas Latviešu biedrības pasūtījuma darināja Vācijas pilsētā Leipcigā karaliskajā galma karogu darbnīcā. Bagātas latviešu kundzes un jaunkundzes saziedoja naudu, lai karogu varētu uzšūt. Tas šūts no balta zīda, sarkana samta un zelta brokāta.

“Līgo” karoga oriģināls

“Līgo” karogā attēloto interpretē dažādi. Populārākais ir stāsts, ka izšūtajā attēlā pielūdz Līgo jeb Līgas dievi. Līgo dieve ir kā liksmības, draudzības dieve, līdz ar to arī kā moto Dziesmu svētkiem. Attēlā redzamais sirmais vīrs esot gudrais zintnieks un dziesmu zinātnājs Vaidelotis (sauc arī par priesteri). Vaidelotis baltās drānās stāv pie kupla ozola, tur ir altāris, viņam rokās ir ozola zars, viņš upurē Līgas dievei, lai skan dziesmas un lai latvieši vienojas dziesmā. Zinātniski pētījumi latviešu mitoloģijā liecina, ka Līgas dieve (arī Līgo) visdrīzāk ir izdomāta. Pirms jaunlatviešiem savos darbos dievību Līgo minējuši Vecais Stenders, G. Merķelis, un vēlāk J. Alunāns, Auseklis to pārņēmuši.

Karogam ir arī kāds noslēpums – nav zināms romantiskā attēla autors. Viena versija ir par gleznotāju Kārli Hūnu, bet tam nav īstu pierādījumu, citi min Artūru Baumanu, kurš tajā laikā gan vēl bija mazs zēns. Vēl cits minējums ir, ka autors varētu būt pats Baumaņu Kārlis, himnas autors. Tieši viņš sarūpēja karogam kātu un aktīvi iesaistījās svētku rīkošanā. K. Baumanis arī labi zīmēja un skolā pasniedza kaligrāfiju. RVKM krājums ir vēstule, kurā K. Baumanis sarakstās ar latviešu biedrību, un tur skaistā Baumaņa rokrakstā ir uzrakstīts vārds “Līgo”, kas 99 % atbilst uzrakstam karogā.

“Līgo” karoga motīvs aktualizēts 21. gadsimta nozīmīgā dokumentā. Kopš 2015. gada izsniedz Latvijas Republikas pilsoņu pasēs, kurās pirmajā atvērumā izmantots motīvs no “Līgo” karoga, kā arī fragments no Latvijas himnas pirmespieduma. Pasēs iekšlapās redzams motīvs no Dziesmu un deju svētku gājiena, bet pasēs pēdējā atvērumā – svētku noslēguma koncerta.

	JĀ	NĒ
1. Dziesmu svētku gājienā arī mūsdienās nes “Līgo” karogu, kuru uzšuva 1873. gadā.		
2. Dziesmu svētku karogu šuva bagātas latviešu sievietes.		
3. Par “Līgo” karogā izšūto attēlu ir dažādi stāsti.		
4. Dziesmu svētku karogā attēlotais sirmais vīrs pielūdz Līgas dievi, ko zinātnieki uzskata par vienu no galvenajām latviešu senajām dievībām.		
5. Mūsdienās ir noskaidrots, kurš ir Dziesmu svētku karoga attēla autors.		
6. Dziesmu svētku simboli ir izmantoti Latvijas pilsoņu pasēs, kuras izdotas pēc 2015. gada.		

Grūti uzdevumi

■ Atzīmē autora rakstītajam atbilstošo viedokli!

Uz kurieni jūs, latvieši, nu skreita,
Ka tagad nepaklausat vairs neviena,
It kā jums citur austu zelta diena?
Nostājaties, atpūšaties, tad eita! ..

Bet jūs pēc vācu valodas nu lecat,
No pašu mukdami, kā viņa kostu,
Jūs spožumam kā bērni pakaļ tecat.

Jūs, savu sviezdami tik aplam nostu,
Ne mantību, ne godu neieprecat,
Bet tikai pazušanu vien un postu.

skreita – skrienat eita – ejiet tecat – tekat nostu – nost

(Juris Alunāns. Vācinātājiem, Dziesmiņas II, 1869)

1. Dzejolī kritizēta latviešu novēršanās no savas tautības un valodas.

2. Dzejas rindās pausta doma, ka vācu valodas prasme dos iespēju latviešiem kļūt bagātiem.

Pasaules dzīvē ir vajadzīga droša dūša un vīra stiprums. Caur tiem vispirms var cerēt dzīves grūtumus pārspēt un darbus laimīgi izvest. Caur drošu prātu arī cilvēka gara vērtība un labi tikumi aug un pieņemas. .. Drošam cilvēkam ar skaidru, bezvainīgu apziņu viens darbs pēc otra laimējas un veicas. Bet kur droša prāta trūkst, tur nevien dzīve un dzīves mūžs paliek apspiests, šaurs un bēdīgs, bet cilvēks ar visu savu godīgo prātu un apziņu arī daudz dažādus augstākus mērķus cilvēcībai par labu – pamet neizpildītus. .. Te vēl skaidri apzīmēsim, ko mēs par drošu prātu saucam. Mēs vis neatzīstam to par drošu prātu, ja kāds no neprašības un bez visa skaidra apdoma jeb nieka dēļ bailēs un grūtībās dodas.

(K. Barons. Ieaudzini bērniem drošu prātu, 1863)

3. Dzīvē nepietiek tikai ar gudrību un godīgumu. Lai kaut ko sasniegtu, cilvēkam jābūt uzņēmīgam un drosmīgam.

4. Lielus mērķus var sasniegt tikai tāds cilvēks, kas bez domāšanas un skaidras apziņas stājas pretī grūtībām.

.. laika gars, kas arī mūs modinājis, pagēr, lai cilvēks cilvēku, draudze draudzi, tauta tautu cienā, godā turēdami, cits no cita to mācās un pieņem, kas labs un paturams. Bet viņi arī liecinās, ka tagadējo laiku gars prasa, lai ikkatrs cilvēks, ikkatra draudze, ikkatra tauta izrāda savas pašas īpatību. Jo tagadējo gaismas laiku likums ir šis: vispārīgas kultūras derīgiem elementiem pa valstu valstīm izplatoties, pieaug un spēcīnājas katra cilvēka, katras tautas īpatnība, sev un citiem par svētību un laimību.

(A. Kronvalds. Latviešu dziedāšanas svētki Rīgā, 1873)

5. Nacionālās kultūras izzūd, jo jaunajos laikos svarīgs ir tikai indivīds.

6. Jaunajā laikmetā ir svarīga nacionālo kultūru mijiedarbība un savstarpēja bagātināšanās.

■ Lasi tekstu un tā fragmentus! Tekstā virs svītras raksti atbilstošā fragmenta burtu! (skat. nākamo lappusi ►)

Ja dzirdi, ka kādu cilvēku salīdzina ar Švaukstu vai Pietuka Krustiņu, tad īsti vari saprast, kāds šis cilvēks ir, ja zināmi literāro varoņu tipi romānā "Mērnieku laiki".

Rakstnieku Reiņa Kaudzītes (1839–1920) un Matīsa Kaudzītes (1848–1926) romāns "Mērnieku laiki" (1879) ir spilgts reālisma prozas paraugs, kas ietekmēja turpmāko latviešu romānu attīstību. Un vēl – romāns rāda latviešu lauku iedzīvotājus laikā, kad latviešu zemniekiem rodas iespēja iegādāties zemi. Laukos – romānā fiktīvajos Slātavas un Čangalienas pagastos – sākas zemes mērīšanas darbi jeb mērnieku laiki. ____ (1.) Romānā traģisku likteņu tēlojums mijas ar komiskām ainām. Romāna veiksmē ir tā, ka rakstnieki gandrīz atteikušies no tradicionālās moralizēšanas un pamācīšanas, bet biežāk izmanto humoru un satīru.

Kolorītas ir ainas, kurās var vērot varoņus krogū, kas tajā laikā bija galvenā zemnieku satikšanās vieta, arī mērniekiem veltītā svētku mielasta ainā, bērēs, tirgū. Romāna kultūrvēsturiska vērtība ir tā laika abģērba, priekšmetiskās vides, valodas raksturojums.

Reinis un Matīss Kaudzītes. 19. gs. 80. gadi

"Mērnieku laiki" daudzkārt iestudēts uz Latvijas teātru skatuve, par tradīciju kļuvis brīvdabas izrādes Vecpiebalgā. Romāns no jauna publicēts vairāk nekā divdesmit reizi, pēc romāna motīviem 1968. gadā uzņemta Rīgas Kinostudijas mākslas filma Voldemāra Pūces (1906–1981) režijā un 1991. gadā Vara Braslas (1939) režijā.

Romāns laika gaitā ir izsaucis pretrunīgas un atšķirīgas emocijas, nekad nezaudējot savu aktualitāti. ____ (6.) Tā bija pirmā lata monēta, kas veltīta kādam literāram darbam.

Romāna vāks 1913. gada izdevumam

Izmantojot kā fonu mērnieku laikus, rakstnieki precīzi atklāj dažādos pārejas laika cilvēku tipus: ____ (2.) Mūžīgās kaimiņu problēmas atklātas Pāvula un Ķeņa tēlos. Viena no spilgtākajām epizodēm ir "mazā cilvēka" Ķeņa lūgšana labākas zemes iegūšanas nolūkā. Pretēji šiem tiptiem kā jauno laiku pozitīvie varoņi tēloti Kaspars Gaitiņš un Liena. ____ (3.) Šīs varones aizsāk sirdsšķīsto ļaužu tradīciju latviešu prozā – viņām raksturīga pazemība, dzīvošana citu labā, darba tikums un reliģiozitāte.

Romānu, kā brāļi paši saukuši – dzīvās bildes, rakstījuši divatā, arī uzslavas un pārmetumus pieņēmuši līdzīgās daļās. Par to, ka raksturi turpat Piebalgā noskatīti, liecina tas, ka cilvēki atpazīnuši sevi, – ____ (4.). 20. gs. aktualizēts romāna autorības jautājums, proti, vai brāļi Kaudzītes patiesi ir romāna autori. Taču līdz šim ir tikai versijas. Tādu pierādījumu, kas noliegtu Kaudzītes kā romāna autorus, nav.

19. gs. 80. gadiem unikāls ir fakts, ka par romānu liela interese bija ne vien latviešu, bet arī cittautu lasītājiem. ____ (5.) Šis uzskatāms par pirmo plašāka apjoma latviešu literāro darbu, kas tulkots svešvalodās un saistījis uzmanību arī ārpus Latvijas.

Romāna tēlu popularitāti 20. gs. veicināja 1913. gadā mākslinieka Eduarda Brencēna (1885–1929) radītās romāna ilustrācijas. Romāns "Mērnieku

"Mērnieku laiku" jubilejas monēta

Grūti uzdevumi

- ▶ **A** – pēc romāna publicēšanas tur atradušies deviņi apvainoti Ķenči, trīs Pietuka Krustiņi un arī kāds Švauksts. Ir arī versija, ka tautiskā skolmeistara Pietuka Krustiņa prototips bijis dzejnieks un skolotājs Auseklis.
- B** – 2009. gadā, godinot 130. gadadienu kopš romāna sarakstīšanas, Latvijas Banka laida apgrozībā sudraba jubilejas monētu, uz kuras attēloti romāna varoņi mākslinieka Laimoņa Šēnberga noformējumā.
- C** – Mērnieku ierašanās un alkas pēc labākas zemes atklāj cilvēku patiesās sejas, kā arī to, kā pārejas laiks ietekmē cilvēku dzīves. Viens no romāna varoņiem Oļiņu saimnieks saka viedus vārdus: “Pārbaudīšanas laiki jau nu tad būs gan; redzēs, redzēs, kādu dievs kuru atradīs un kā kurš pastāvēs.”
- D** – pārspīlēts tautiskums atklāts Pietuka Krustiņa tēlā, kārkļuvācietība (kad latvietis cenšas izlikties par vācieti, atdarina valodu, grib būt ļoti smalks u. tml.) – Švaukstā, bet mantkārība, aprēķins un mērnieku laiku “biznesa prasme” koncentrēta Prātniekā, liekulība un pārspīlēts dievbijīgums raksturo Oļiņieti.
- E** – Romāns saņēma Baltijas vācu mācītāju vadītās Latviešu literārās biedrības godalgu. Jau 1880. gadā saīsināts romāna tulkojums bija krievu valodā, bet 1883. gadā – vācu valodā.
- F** – Kaspars ir nosvērts domātāja tips, individuālists un cilvēks, kuram tomēr trūkst spēka aktīvai rīcībai. Tradicionālās vērtības jeb “vecu laiku” ļaudis ir Ilze un Annuža.

■ Iepazīsties ar dažiem “Mērnieku laiku” varoņiem! Lasi citātus un pie E. Brencēna attēlotā varoņa zīmējuma raksti atbilstošā citāta numuru! Izmanto informāciju tekstā par romānu!

1. Pēdīgi vēl jāpiemin, kas maz runāt un ar citiem nebiedroties – ir, vienkārt, jau mana daba, un, otrkārt: es atrodu ļoti maz cilvēku, ar kuriem derētu biedroties un ar kuriem varētu kaut ko runāt. Un tad vēl: klusuciešanas es neesmu nekad nožēlojis, bet runāšanu gan.
2. Mēteliis un svārki viņam stāvēja plaši vaļā, tā ka ļoti garā, baltā pulksteņa ķēde bija redzama visā garumā no apkakles līdz kabatai ar visiem spīduļiem, kas tur bagātīgi klāt karājās. Ap kaklu viņam bija viegli apmesta gara, sarkana šalle, kurai gals stiepās tālu mugurai pāri. .. Zirgu saraudams, viņš sauca: “Margin, Oļiņu fater! Fahren nu forweits nach krog.”
3. Ak, mīļais kungs dievs un pestītājs! Tu nu redzi manu ceļu un zini, ka es nebraucu vis dzīdamies pēc pasaules goda un kārumiem, bet meklēju un lūdzu tik to, lai tu dotu mērnieciņa cienīgam tēvam tādu prātu, ka viņš man piešķirtu dziļās ielejas plaviņu, zirņu kalna tīrumiņus .., jo labāk būtu, ja tu, kungs, dotu Pāvulam tādu prātu, kurš dzenas, kā sacīt jāsaka, pēc tām mantām, kuras nāk dvēselei par labu, jo tad viņš būs daudz gudrāks, nekā skriedams, braukdams pēc šīs pasaules niekiem un mērnieciņa cienīgu tēvu dažādi pierunādams. Lai viņš domā labāk uz savu pēdējo stundiņu, jo nav vairs nekāds jaunais.
4. Jā, simpātijas trūkums pie mūsu tautas pret saviem vadoņiem un gaismotājiem ir vēl joprojām sāpīgi sajūtams! .. un kamēr tas pastāvēs, tikām nebūs iespējams viņu celt uz augstāku izglītības, attīstības un apgaismības stāvokli. Tie ļaudis, kas staigā krēslībā, kura aplāj visnotaļ, absolut un total to zemi, nenoprot, kas vajadzīgs pie viņu pašu labklāšanas.

Ķencis

Kaspars

Švauksts

Pietuka Krustiņš

■ Atrodi romāna citātos dotajiem vārdiem atbilstošus vārdus! Raksti tos virs svītras!

- Visbeidzot _____
Draudzēties _____
Tiekdamies (alkdams) _____
Izglītotājiem _____
Labklājības _____

Atbildes

Viegli uzdevumi

Tā tagad izskatās bijusī Vidzemes **C** semināra ēka Valkā.
Tā ir Ainažu **E** muzeja ēka.
Tāds tagad ir Rīgas Latviešu **A** nams.
Šajā ēkā daudzus gadu desmitus bija A. Leitnera **B** un
automobiļu fabrika.

Jānis Cimze – **E**
Juris Alunāns – **B**
Auseklis – **D**
Andrejs Pumpurs – **A**
Reinis Kaudzīte un Matīss Kaudzīte – **C**

A – **3., 6.**
B – **2.**
C – **4.**
D – **1., 5.**

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Juris Alunāns

1. Galdnieks
2. Uzvalks
3. Veikals
4. Ceļot
5. Saeima

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Atis Kronvalds

6. Burtnīca
7. Dzejolis
8. Skolēns
9. Vēstule
10. Mūzika

Vārdi, kurus latviešu valodai deva Krišjānis Barons

11. Astronoms
12. Matemātika
13. Ģeogrāfija
14. Šoseja
15. Sekunde

Vidēji grūti uzdevumi

1. – Krišjānis Barons
2. – Ādolfs Alunāns
3. – Andrejs Pumpurs
4. – Krišjānis Valdemārs
5. – Auseklis
6. – Juris Alunāns

1. – **D**
2. – **I**
3. – **A**
4. – **F**
5. – **C**
6. – **J**
7. – **G**
8. – **H**
9. – **B**
10. – **E**

1. – **Nē**
2. – **Nē**
3. – **Jā**
4. – **Nē**
5. – **Nē**
6. – **Jā**

Grūti uzdevumi

1. Dzejolī kritizēta latviešu novēršanās no savas tautības un valodas.
3. Dzīvē nepietiek tikai ar gudrību un godīgumu. Lai kaut ko sasniegtu, cilvēkam jābūt uzņēmīgam un drosmīgam.
6. Jaunajā laikmetā ir svarīga nacionālo kultūru mijiedarbība un savstarpēja bagātināšanās.

1. – **C**
  2. – **D**
  3. – **F**
  4. – **A**
  5. – **E**
  6. – **B**
1. – Kaspars
  2. – Švauksts
  3. – Ķencis
  4. – Pietuka Krustiņš

Visbeidzot – pēdīgi
Draudzēties – biedroties
Tiekdamies (alkdams) – dzīdamies
Izglītotājiem – gaismotājiem
Labklājības – labklāšanas

Teksti

Ieskats Latvijas vēstures svarīgākajos jautājumos. Autoru kolektīvs. <https://www.mk.gov.lv/lv/media/76/download>
Goldmanis J., Klints V., Klišāns V. Latvijas vēstures ilustrēta hronoloģija. No viduslaikiem līdz mūsdienām. 2018.
Kaudzīte M., Kaudzīte R. Mērnieku laiki. 1955.
Klišāns V. Latvijas vēsture no vissenākajiem laikiem līdz mūsdienām Baltijas, Eiropas un pasaules vēstures kontekstā. 2018.
Kronvalds A. Kopoti raksti. 1936–1937. A. Gobas sakārtotā. <https://gramatas.lnb.lv/periodika2-viewer/#panel:pp|issue:640031|article:DIVL25|page:112>
Misāne A. Reliģija un latviešu nacionālisms ideju vēsturē Latvijā. file:///C:/Users/VISC/Documents/VESTURE/298-56364-Misane_Agita_am09480.pdf
Tautiskās atmodas laikmeta darbinieki. Alunāns. Barons. Brīvēmnieks. 1939.
<https://www.literatura.lv/ilgaisgadsimts/jaunlatviesi/>
http://www.lingvistiskakarte.lv/tag/juris_alunans
<https://emuzejs.lnm.lv/apps/gadsimts/>
<https://www.vestnesis.lv/ta/id/13176>
http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/Apals.pdf
http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/161-177-Arhivu_dzive.pdf
<https://enciklopedija.lv/skirklis/20823-jaunlatvie%C5%A1i-un-tautisk%C4%81s-atmodas-laikmets-Latvij%C4%81>
<https://zinas.tv3.lv/latvija/ka-radies-viens-no-dziesmu-un-deju-svetku-simboliem-ligo-karogs/>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/37565>
<https://www.la.lv/sodien-aprit-150-gadi-kops-ainazu-jurskolas-dibinasanas>
http://lnm.lv/?page_id=5515
<http://dainuskapis.lv/par-dainu-skapi>
<https://www.delfi.lv/kultura/news/culturenvironment/instruments-pie-kura-tapa-latvijas-himna-stasts-par-valsts-pirmofligeli.d?id=50617921>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/107502>
<https://lvportals.lv/dienaskartiba/317748-edole-tapis-pieminekis-krisjanim-valdemaram-2020>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/8992-Latvija,-valsts-nosaukums>
<https://www.lnb.lv/lv/par-biblioteku/krajums>
<https://jauns.lv/raksts/izklaide/499213-spelfilma-zeme-kas-dzied-tiks-atspogulots-latvijas-himnas-pirmatskanojums-foto>
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/pirma-latviesu-organizeta-biblioteka-svin-170-jubileju.a276373/>
https://apinis.lv/wp-content/uploads/2020/03/100_latvijas_personibu-1.pdf
<https://lvportals.lv/norises/294409-ka-latviesi-mainija-dzives-trajektoriju-biedrosanas-pirmsakumi-2018>
https://www.rigasmezi.lv/lv/Rigas_darzi_un_parki/vesture/Rigas-darzu-un-parku-vesturisks-raksturojums/
<https://ir.lv/2019/02/13/latviesu-aktieru-panteons/>
<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/teatris-un-deja/ka-adolfs-alunans-iemacija-latviesu-tautai-milet-teatri.a385506/>
<https://www.laikmetazimes.lv/2013/08/05/auto-auto-autombili-1-dala/>
<https://jauns.lv/raksts/9viri/358604-latvijas-noslepumi-velosipedu-valstiba-ko-apbrino-daudzi>
<https://www.laikmetazimes.lv/2015/11/23/rigas-porcelans-1-dala-kuznecovu-legenda/>
<https://www.turaida-muzejs.lv/about/tautasdziesmu-parks/tautasdziesmu-parks/>
<https://lvportals.lv/e-konsultacijas/6282-sak-izsniegt-jauna-parauga-pases-2015>
<https://rmm.lv/talk/himnas-pieredze-turpinas/>
<https://www.delfi.lv/kultura/news/culturenvironment/foto-gaismas-pili-atklata-krisjanim-baronam-veltita-izstade.d?id=52617011>
<https://www.fold.lv/2020/11/gramata-musu-tevzemes-aprakstisana/>

Attēli

<https://literatura.lv/lv/person/Krisjanis-Valdemars/872380>
<https://literatura.lv/lv/person/Juris-Alunans/872211>
http://novads.dundaga.lv/bibl/krisjanis_barons
<https://enciklopedija.lv/skirklis/22533-gr%C4%81matniec%C4%ABba-Latvij%C4%81>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/37565-%E2%80%9CL%C4%81%C4%8Dpl%C4%93sis%E2%80%9D,-eposs>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/52758>
<https://latviesufonds.org/lv/zinas/lf21m04-krisjana-valdemara-pirmas-gramatas-stasti-digitalizacija>
<http://latvijasgadsimts.graftik.lv/>
<https://www.delfi.lv/izklaide/skats/155-stasti/pieci-interesanti-fakti-par-dzelzcelu-latvija-no-1861-lidz-1877-gadam.d?id=47417233>
<https://is.mantojums.lv/97>
<https://www.draugiem.lv/ainazujurskolasmuzejs/>
[https://www.redzet.eu/photo/rigas-latviesu-biedribas-nams-merkela-13-R-Merkela13-01-14/view/R%C4%ABga_\(pils%C4%93ta\)](https://www.redzet.eu/photo/rigas-latviesu-biedribas-nams-merkela-13-R-Merkela13-01-14/view/R%C4%ABga_(pils%C4%93ta))
<https://www.citariga.lv/lat/brasa/rupnieciba/leitnera-velosipedu-fabrika/>
<https://www.la.lv/limbaznieki-godina-riga-kluse>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/29520-latvie%C5%A1u-folklor>
<https://www.rigaspieminekli.lv/?lapa=pieminekis&zanrs=3&rajons=4&id=143>
<https://lvportals.lv/dienaskartiba/317748-edole-tapis-pieminekis-krisjanim-valdemaram-2020>
<https://www.youtube.com/watch?v=7LmXMDUWpnw>
<https://www.rigassatiksm.lv/lv/par-mums/vesture/1882-gada-23-augusts-riga-atklatas-pirmas-tris-zirgu-tramvaja-linijas>
<https://www.vitber.com/lv/lot/11609>
<https://www.gramatnicaglobuss.lv/gramatas/vesture/latvijas-vesture/musu-tevzemes-aprakstisana>
https://www.wikiwand.com/lv/Visp%C4%81r%C4%93jie_latvie%C5%A1u_Dziesmu_un_Deju_sv%C4%93tki
<https://www.facebook.com/Dziesmusvetki/>
<https://enciklopedija.lv/skirklis/55621>
<https://www.literatura.lv/ilgaisgadsimts/romani/>
https://www.wikiwand.com/lv/M%C4%93rnieku_laiki#/Rom%C4%81na_t%C4%93li
https://lv.wikipedia.org/wiki/M%C4%93rnieku_laiki#/media/Att%C4%93ls:Liena_un_Kaspars_M%C4%93rnieku_laiki.jpg
https://lv.wikipedia.org/wiki/M%C4%93rnieku_laiki#/media/Att%C4%93ls:%C4%B6encis_M%C4%93rnieku_laiki.jpg
https://lv.wikipedia.org/wiki/M%C4%93rnieku_laiki#/media/Att%C4%93ls:%C5%A0vaukstis_M%C4%93rnieku_laiki.jpg
https://lv.wikipedia.org/wiki/M%C4%93rnieku_laiki#/media/Att%C4%93ls:Pietuka_Krusti%C5%86%C5%A1_M%C4%93rnieku_laiki.jpg